

moeilijk ombuigen ook is, de grens mag nog niet bereikt zijn, gegeven de budgettaire problemen en vooruitzichten. Wij vragen op de lijn van financieel herstel door te gaan en niet te gemakkelijk te grijpen naar lastenverzwaringen. Ik wacht de reactie van de bewindslieden met belangstelling af.

De heer **De Boer** (Groen Links): Voorzitter! De eerste keer — zo heb ik mij laten vertellen — dat je achter deze microfoon je mond open doet, schijnt zo bijzonder te zijn dat over twintig minuten een tros collega's over mijn bankje heen rolt om mij geluk te wensen met mijn al dan niet spectaculaire bijdrage aan de democratie. Dat is de gewoonte, zo is mij verteld. Als het niet zo is, dan merk ik het wel.

Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg. Dat was een van de pijlers van mijn op Friese nuchterheid gebouwde opvoeding. Ook al kan een nieuwbakken kamerlid een eeuwenoude senaat natuurlijk geen mores leren, een welgemeende opgestoken duim of een duim in neerwaartse richting, al naar gelang het gevoel, is mij even welkom als dit in mijn ogen ietwat merkwaardige inwijdingsritueel. Wij zien wel.

De bejegening tot nu toe is overigens wel wat warmer dan bij mijn eerste optreden, in 1974, in de raad van Sneek, waar de voorzitter het zo ongeveer betreunde dat de PPR-D66-PSP-combinatie — dat kon toen nog — de harmonieuze rust van de Snitser raadszaal kwam verstoren. Gelukkig dacht hij daar acht jaar later iets anders over. Ik moest dan ook lichtjes grinniken toen bij mijn aantreden, begin februari, zeker zes collega-senatoren mij min of meer waarschuwden dat het hier toch wel heel anders toegaat dan aan de overzijde: vriendelijker, serener, minder politiek, meer principieel, niet zo op het scherp van de snede, kortom: niet te wild, jochie, hou je wat koest!

Helaas moet ik mijn waarschuwen de mentoren in zoverre teleurstellen dat ik, hoewel ik een voorstander ben van vriendelijke omgangsvormen, toch vind dat het politieke ambacht doorgaans beitelend en soms ivoordraaiend moet worden uitgeoefend. Politiek is in mijn ogen het goed analyseren van de maatschappelijke werkelijkheid, het voorwaarden

scheppend gericht zijn op verbeteringen en het bedenken en realiseren van bruikbare oplossingen. Dat kan het best als de meningsverschillen over analyses en oplossingen zo helder mogelijk op tafel komen en op grond van argumenten worden uitgevochten. Bij dat uitvechten zie ik overigens liever de floret dan de houwdegen. Wat een floret en wat een houwdegen is, hangt een beetje van de ontvanger af. Knokken blijft het. Achterover zakken in betrokken stellingen is de dood voor het politieke debat. Dan verworden standpunten allengs tot vooringenomenheid waarover je niet meer hoeft na te denken.

Voorzitter! De minister en de staatssecretaris zullen zich hopelijk niet al te erg gestoord hebben aan deze korte inleiding, waar zij en wellicht vele anderen in deze zaal vandaag niet voor zijn gekomen. Een moment als dit is er echter maar één keer en het is te mooi om te laten liggen.

Voorzitter! Ik kom op het eigenlijke onderwerp: de toestand van 's lands financiën. Laat ik beginnen met een zojuist door mij gepropageerde heldere analyse: het ziet er niet best uit. Er is een bezuinigingsronde van 17,5 mld. die als alle besparingen al gehaald worden — ik acht dat een fictie — in 1994 nog niet het gewenste percentage financieringstekort oplevert. De medewerkers van Financiën kunnen alvast hun potloden gaan slijpen voor de produktie van de mediobalans 1992. Wij zijn nog lang niet aan het eind van de litanie.

Het eerste probleem van deze discussie vind ik het karakter ervan. In de afgelopen maand heb ik in deze Kamer twee begrotingsdebatten gevolgd. Beide keren heb ik mij afgevraagd waarin de discussie hier zich onderscheidt van de begrotingsdebatten aan de overkant. Wat zijn de andere karakteristieken, wat voegt het toe, is een senaatsdebat eigenlijk niet veel meer dan een doublure: soortgelijke vragen en identieke antwoorden. De toegevoegde waarde zou bereikt kunnen worden als senaat en regering in beleidsdebatten zich beide zouden toeleggen op de grote lijnen, op principiële discussies, een analyse van de doelstellingen en een kwaliteitscontrole op de weg daarnaartoe. Aangenomen dat deze opvatting hier een zekere instemming mag ontmoeten — zo niet, dan hoor ik dat

wel — dan is de vraag waarom dat in de Handelingen van deze Kamer in mijn ogen zo weinig blijkt. Mij intrigeert ook de vraag of de regering eigenlijk wijzer wordt van het bijwonen van de debatten hier.

Een tweede probleem vind ik de devaluatie van de begroting. Natuurlijk, wij stellen straks formeel de begrotingshoofdstukken IX A en IX B vast, maar de laatste jaren wordt een volksvertegenwoordiger, zelfs op het niveau van de gemeente, naast de begroting verrast met vroege voorjaarsnota's, late voorjaarsnota's, midzomerevaluaties, meerjarenramingen (die overigens nooit uitkomen, maar daar maakt niemand zich een paar jaar later druk om en zeker niet de veroorzakers van alle ellende), planbureauverkenningen en nu de nieuwste vondst: een Tussenbalans. Op de vage status van dit stuk kom ik zo terug, maar ik wil de minister nu alvast vragen, of hij ook vindt, dat er door al die bijstellingen en aanvullingen sprake is van een zekere begrotingsdevaluatie en of wij niet de weg terug zouden moeten inslaan, nog afgezien van de afnemende beleidswaarde van begrotingen: als al tijdens de rit blijkt, dat de cijfers van geen kant kloppen en als er aan de lopende band tegenvallers en overschrijdingen worden gemeld, wat is dan nog de waarde van een begroting? Een bedrijfsleider die zo met de goedgekeurde begroting om zou gaan, krijgt de zak. Ik kom uit dat leven, dus ik kan het weten. Bij de overheid blijven de grootste miskleunen zonder gevolgen en zijn wij al blij, als een begroting gewoon eens een keer bij benadering uitkomt. Wordt het geen tijd om wat rechtlijneriger te opereren? Ik vraag de regering daarom, de eigen begroting serieus te nemen en die als taakstellend te beschouwen. Wat voor greep denkt deze minister van Financiën op zijn collega's en zijn eigen departement te krijgen om dat te bereiken, aangenomen dat ook hij voorstander is van een taakstellende begroting? Mijn conclusie is, dat de begrotingsbehandeling, zeker als het stuk al ingehaald of onderuit geschoffeld is door de realiteit, weinig zin heeft. De logische gevolgtrekking daarvan is, dat ik mijn bijdrage aan dit debat beperk tot de Tussenbalans. Dat doe ik in negen punten.

Ik nodig de minister uit om vanmiddag de status van de Tussenbalans eens glashelder te markeren,

zowel politiek als staatsrechtelijk. Het is geen regeerakkoord, het is geen begroting, het is geen amendeerbaar stuk, er is aan de overzijde niets over besloten, de brief is niet eens voor kennisgeving aangenomen. Kortom, wat is de status van dit stuk? Zijn de regeringsfracties eraan gebonden en is bij de invulling straks verdere discussie overbodig, of begint het hele circus dan weer van voren af aan? Het regeerakkoord moest op een aantal punten vaag zijn, omdat de partners het niet eens konden worden, maar wel samen wilden regeren: vooruitschuiven dus. Van de Tussenbalans werd door vriend en vijand verwacht, dat daarmee de rammelende financiële onderbouwing van het regeerakkoord hersteld zou worden. Ik moet helaas vaststellen, dat dit niet is gelukt. Het is echt niet gewaagd om te voorspellen, dat het bedrag van 17,5 mld. onhaalbaar zal blijken en dat er volgend jaar weer een ingrijpend pakket nodig zal zijn om de financieringstekort-doelstelling in 1994 te halen.

Ik zou de minister verder willen vragen, waar hij zijn eenzaam optimisme aan ontleent, dat met deze Tussenbalans een goed werkend en evenwichtig pakket saneringsmaatregelen is gepresenteerd. Mevrouw Sint en de heer Wöltgens uitgezonderd, is het pakket samenlevingsbreed afgeschoten. Ik zal alle honende kwalificaties niet herhalen, want die staan de minister ongetwijfeld in zijn geheugen gegrift. Een financiële operatie van historische omvang, snorkt de PvdA-fractie in de Tweede Kamer: Kok stelt orde op zaken. Nou, nou, historisch? Een bedrag van 6 mld. per jaar is niet niks, maar de heer Ruding wist ook wel raad met dit soort bedragen. Welke orde op welke zaken bedoelt de PvdA nu eigenlijk precies? Over de heer Ruding gesproken: Dat was toch die hooggeprezen financiële CDA-expert met wiens door de VVD opgepoetste bestek 's lands financiën gesaneerd zouden worden? Zou de huidige minister van Financiën ons eens uit de doeken kunnen doen, welke rommelige boedel hij eigenlijk heeft aangetroffen? Was de heer Ruding's schijn niet schoner dan de rauwe werkelijkheid, waarmee wij nu zitten? Waarom merken wij niets van de woede en verbijstering die deze minister hebben getroffen, toen hij eindelijk en te laat doorkreeg waar de PvdA was ingestapt? Nog belangrijker, hoe kan dat nu eigenlijk?

Waarom krijgt een bekwaam financier met een bezuinigingsdrift van een heer Ruding er geen greep op, of was hij, en met hem het CDA en de VVD, wellicht veel minder bekwaam dan hij en zij ons wilden doen geloven? Of is de materie veel weerbarstiger dan wij ons eigenlijk durven voorstellen als verantwoordelijken daarvoor? Kortom, waarop baseert deze minister zijn vertrouwen, dat het met deze Tussenbalans wel zal lukken, als de samenleving, van links tot rechts, er geen brood in ziet?

Een volgend punt: zou de minister in een korte duidelijke samenvatting uiteen kunnen zetten hoe het nu komt dat de ramingen van zijn ministerie nooit kloppen met de werkelijkheid? Is die werkelijkheid te weerbarstig om met onze computer- en extrapoleervaardigheden te kunnen vangen, of zijn de cijfers toch dommer dan ze ons willen doen geloven? Als dat zo is, dan komen begroting en Tussenbalans geheel in de lucht te hangen. Eigenlijk ben ik bang dat dat zo is. We doen alsof we de werkelijkheid beheersen, maar de werkelijkheid weet wel beter. Een begroting waarbinnen met de regelmaat van de klok mee- en tegenvallers van miljarden te melden vallen, is geen richtingbepalend beleidsinstrument, maar meer een doorgaans tegenvallend theaterstuk. De minister heeft het vaste voornemen, dit probleem te lijf te gaan. Hij wil zelfs de suggestie wekken op de goede weg te zijn. Dat is natuurlijk prachtig. Ik heb daar drie vragen bij. Wat zijn dan de verbeterde sturingsmechanismen? Waar blijken de verbeteringen uit? Is de Tussenbalans eigenlijk niet, als we heel eerlijk zijn, een schoolvoorbeeld van een te optimistisch toneelstuk, met straks onontkoombaar tegenvallende recensies?

Deze regering geeft bij herhaling hoog op over het grote goed van het dualisme in ons politieke bestel. Vooral de minister-president kan hierover roerende nummertjes weggeven. Maar ook hier gaapt een kloof tussen voornemens en werkelijkheid. Zou de minister aan willen geven wat het dualistisch kwaliteitsgehalte is geweest van het debat over de Tussenbalans in de Tweede Kamer? Er is daar drie dagen en 154 pagina's Handelingen gepalaverd over een beleidsstuk met een onduidelijke status, zonder dat de regering ook maar enigszins bereid

was, haar opstellingen en keuzes werkelijk ter discussie te stellen, laat staan een open mind te hebben voor wellicht betere ideeën. Natuurlijk, alle moties van de oppositie vonden een roemloos einde. Daar zijn we aan gewend. Pijnlijk was het dat ook een aantal suggesties en voorstellen van regeringspartijen beleefd — dat wel — maar onverbiddelijk werden weggewoven. Alleen het CDA werd een succesje gegund met de rente op spaargelden, maar ik waag te veronderstellen dat dat varkentje een vooraf gebraden en niet eens al te verstopt douceurtje was.

Zo zijn de zeden tegenwoordig. Het CDA moet tevreden gesteld worden met een mager kluifje en de PvdA heeft niets meer te verwachten dan kluitjes en zompig riet. Waar is die dualiteit, die deze regering zo propageert, nog te zien? Waarom vindt de regering het nodig, een zo rigide opstelling te kiezen in een debat? Is dat de moed der wanhoop of de eigenwijsheid tegen beter weten in? Of heeft de regering als enige gewoon gelijk en begrijpt dat land vol critici er werkelijk geen hout van? Ik heb altijd geleerd dat voorstellen en besluiten beter worden als je bereid bent, ideeën en kritiek te verwerken en op te nemen. 154 pagina's Handelingen van het debat aan de overkant over de Tussenbalans lezend, is mij daarvan weinig gebleken van de zijde van de regering. Waarom moet dat zo? Vindt de minister dat de democratie daarmee is gediend?

Een volgende kanttekening betreft de rol van de PvdA in deze regering. Mijn fractie vond het indertijd een goed idee dat de PvdA ging regeren. Daar hebben we wat van verwacht. Een tussenbalans opmakend is ons enthousiasme, en wellicht ook dat van de PvdA, danig bekoeld. Want waarin wijkt het gepresenteerde beleid fundamenteel af van het CDA-VVD-bewind uit het vorige decennium? Het CDA valt, althans uit de eigen optiek gezien, weinig kwalijk te nemen. De christen-democratie regeert het vaderland. Onderkoning Ruud weet wat goed is en wie er al dan niet mee willen spelen, maakt weinig uit. Nu eens een sparringpartner op de rechterflank, dan een tijdje een running mate ter linkerzijde, maar in de ring staat maar één partij en als de trainingsmaatjes te veel praatjes krijgen, vliegen ze eruit. Gegadigden genoeg. Het is niet mijn opvatting van democratie, maar

zolang "regeringsfähige" partijen zich tevreden stellen met een bijwagenrol, zal dat zo blijven. Mijn vraag is dan: wat zijn nu, afgezien van het ook in mijn ogen niet onbelangrijke voorlopig veilig stellen van de koppeling, de geprononceerde beleidsdaden, waaraan je de aanwezigheid van de PvdA in deze regering kunt aflezen? Heeft de PvdA mogen scoren? En waarmee? En dan bedoel ik niet de altijd doorzichtige propagandateksten. Met welke punten kan de PvdA nu naar de kiezer toe en zeggen: kijk, prima dat de PvdA in de regering zit? Die kiezer ziet, gezien de uitslag van de statenverkiezingen, weinig van het PvdA-gehalte in dit kabinet terecht komen. De kiezer begrijpt overigens nog meer niet, want anders loop je niet massaal naar een partij die weliswaar geheel ten onrechte buiten deze regering is gehouden, maar het overigens met het kabinetsbeleid inhoudelijk vergaand eens is. Als D66 met de regering van mening verschilt, gaat het doorgaans niet over de inhoud maar over de inderdaad af en toe beroerde presentatie. Maar goed, misschien moeten wij er wel aan wennen dat politieke voorkeuren van kiezers steeds meer gebaseerd zullen zijn op de verpakking en steeds minder op de voedingswaarde van het produkt dat zij krijgen.

Punt vijf. In de Tweede Kamer is oeverloos heen en weer gepraat over het SER-advies. Ik vraag de minister om, met het oog op toekomstige exercities, eens klip en klaar antwoord te geven op de volgende vragen. Had de regering niet het voornemen om geen ongerichte adviesaanvragen meer bij de SER te droppen? Waarom gebeurt het nu dan toch? Is de reden daarvoor dat men er niet uitkwam en uitstel nodig had, hetgeen door een ongerichte aanvraag aan de SER bereikt wordt? Is het correct dat de SER als een veredelde parkeerplaats voor onopgeloste kwesties gebruikt wordt? Meent de regering serieus dat op alle varianten die in het SER-advies zijn opgenomen, wetsteksten in voorbereiding zijn, waarvan dan een groot deel, zo niet alle teksten, binnen afzienbare tijd de prullenbak weer in gaat? Is dat niet een soort arbeidsverschaffing aan ambtenaren, welke tijd misschien beter gebruikt zou kunnen worden? Kortom, waarom regeert de regering eigenlijk niet en kiest zij zelf niet de in haar

ogen meest wenselijke variant en vraagt daarover een advies? Dat is toch de gepropageerde gang van zaken?

Punt zes betreft de decentralisatie. Ik zal hierop ingaan aan de hand van een voorbeeld waarvoor ik op gemeentelijk niveau direct verantwoordelijk ben en dat is de stimuleringsmaatregel kinderopvang. Met een tempo en voortvarendheid waar in elk geval gemeentelijke organisaties niet op zijn ingeschoten, dwarrelen er regelingen, nadere uitwerkingen en zowaar ook bakken met geld op de gemeenteburelen neer. Soms moeten zij als de wiedeweerga binnen een maand beslissingen nemen ten aanzien van het uit de grond stampen van kinderopvangcentra. En dat gebeurt dan ook natuurlijk. Gezien de stok achter de deur kun je twijfels hebben over de kwaliteit van de verschillende besluiten die op gemeentelijk niveau op dit punt worden genomen. Voortvarendheid vinden wij echter ook een deugd.

Tot 1994 is voor een stad als Zutphen, waar ik vandaan kom, een jaarlijkse bijdrage gegarandeerd van f 325.000 en als Zutphen ook aan de tweede golf kinderopvang meedoet, is dat het dubbele. Maar wat daarna? Onzekerheid troef. "Wordt verwerkt in de algemene uitkering", is de mededeling die je erover krijgt. Ja, ja, die bui zie ik al hangen. Kortom, wij lopen dus het risico dat gemeenten — en dit geldt overigens ook voor sociale-vernieuingsactiviteiten waar ik bij betrokken ben — voortvarend investeren in nieuwe projecten, terwijl de voortzetting daarvan na 1994 op het reguliere gemeentelijke budget zal drukken, zonder compensatie in de algemene uitkering. Ik denk dat dit risico levensgroot aanwezig is. Dat geeft, als het om dit soort bedragen gaat, onoverkomelijke problemen op gemeentelijk niveau en daar heb ik een paar vragen over.

Vindt de minister dat bij decentralisatie van taken ook decentralisatie van middelen hoort en wel in dezelfde verhouding? Wordt deze regel nu en in de toekomst ook toegepast als de discussie over decentralisatie verder doorgaat? Ik ben er overigens een voorstander van dat er meer gedecentraliseerd wordt. Hoe denkt deze regering een beleidslijn te ontwikkelen waarbij na stimuleringsactiviteiten ook de continuïteit verzekerd is, ook nadat deze regering heeft opgehouden te

bestaan? Ik denk dat dit ene voorbeeld uitgebreid kan worden met een grote reeks andere voorbeelden, waardoor het op gemeentelijk niveau besturen steeds onzekerder wordt.

Punt zeven. Kan de minister voor de helderheid nu aangeven a. wat de maximale collectieve-lastendruk is die overeengekomen is in het regeerakkoord, b. hoe hoog die druk is in 1991, c. hoe hoog die druk wordt in 1992 na uitvoering van de Tussenbalans en d. — daar gaat het natuurlijk om — als er nog ruimte zit tussen de maximale druk en de werkelijke druk, waarom die ruimte niet wordt benut?

Als ik goed ben geïnformeerd, is of wordt de vennootschapsbelasting West-Duitsland verhoogd van circa 50% naar circa 55% in verband met de samenvoegingsproblemen. In Nederland ligt dit tarief tussen circa 37% en 42%. Een argument bij talloze beleidsbeslissingen is altijd dat wij niet te ver uit de pas mogen lopen met de ons omringende landen en al helemaal niet met onze Duitse burens. Zou de minister kort uiteen kunnen zetten waarom dat in de pas lopen kennelijk niet geldt voor het tarief van de vennootschapsbelasting? Is het juist dat het verschil in tarief 15% tot 20% bedraagt? Waarom is dat grote verschil eigenlijk nodig? Waarom kan in Duitsland wel en in Nederland niet een substantieel deel van belastbare winsten worden gebruikt om de financiële problemen op te lossen? Het gaat toch om een gigantisch bedrag. Dat zou toch een groot aantal financiële problemen waar de regering nu mee zit, tot een oplossing kunnen brengen? Waarom wijkt het Nederlandse beleid op dit ene gemarkeerde punt zo duidelijk af van hetgeen bij onze naaste burens gebruikelijk is? Ik begrijp dat niet.

Mijn laatste punt. Mijn grootste probleem met de in de Tussenbalans aangegeven hoofdlijn is dat daarin naar mijn mening de voorwaarden niet worden gecreëerd voor de aanpak van de grote vraagstukken van vandaag en, naar ik vrees, van morgen. In mijn ogen zijn dat de nog steeds doorgaande milieuvernietiging, het niet verbeteren van ontwikkelingen in de arme landen en de steeds schrijnender tweedeling in onze samenleving. Ook deze regering slaagt er niet in een beleid te ontwikkelen of aanzetten daartoe te doen die een begin betekenen van

een fundamentele aanpak van deze drie hoofdproblemen.

Aan de overkant en hier wordt met graagte gepraat over het primaat van de politiek. Maar wat blijft daarvan over als de onmacht regeert, onmacht om de milieuproblemen werkelijk aan te pakken, onder andere met een budgetneutrale ecotax gekoppeld aan het belonen van milieuvriendelijk gedrag? Waarom bestaat er bij de regering zelfs niet de geringste belangstelling om de voordelen en eventueel de nadelen van zo'n systeem af te wegen? Waarom bestaat die belangstelling er ook nauwelijks bij de grotere partijen in dit land terwijl het toch een oplossing kan bieden? Ik noem de onmacht om samen met andere rijke landen baanbrekende initiatieven te ontwikkelen om de trend in de desastreuze Noord-Zuid-ontwikkeling om te buigen in plaats van onze, in dat licht toch relatief geringe problemen te willen oplossen door zelfs aan de 1,5%-norm te gaan morrelen. Onmacht ook ten aanzien van de groeiende tweedeling in de rijkere industrielanden tussen een goed geschoolde, werkende en redelijk welvarende klasse en een te laag geschoolde, vaak niet aan het betaalde werkcircuit deelnemende bevolkingsgroep, die zich steeds minder onderdeel voelt van onze welvarende samenleving. Die tweedeling gaat een gigantisch probleem vormen in de komende jaren. Ik ben bang dat alle maatregelen waar wij nu mee bezig zijn die tweedeling niet fundamenteel tot een oplossing brengen.

Voorzitter! Ik sluit af. Ik heb geprobeerd een financiële beschouwing te geven zonder cijfers te gebruiken. Dat is bijna gelukt, een paar keer niet. Ik ben benieuwd naar het antwoord van de regering.

De vergadering wordt van 13.04 uur tot 13.45 uur geschorst.

De heer **Zoon** (PvdA): Mijnheer de voorzitter! De heer De Boer wens ik geluk met het feit, dat hij vandaag zijn eerste speech in deze Kamer heeft gehouden. Ook dat hoort bij het ritueel.

Mijnheer de voorzitter! In het regeerakkoord heeft het kabinet als budgettaire randvoorwaarde opgenomen een verlaging van het financieringstekort van 5,25% in

1990 naar 3,25% in 1994. Deze reductie wordt nodig geacht om de groei van de staatsschuldquote die nu gelijk is aan 71,3% van ons nationaal inkomen om te zetten in een daling. Daardoor kan de rentegevoeligheid van de begroting afnemen en komt de budgetruimte minder onder druk te staan van rentebetalingen die nu overeenkomen met ruim 5% van het nationaal inkomen en beslag leggen op ongeveer 12,5% van de rijksuitgaven. Dat de reductie van het financieringstekort hoog op de prioriteitenlijst van het kabinet staat, blijkt nog eens uit de volgende verklaring van de minister van Financiën tijdens de plenaire behandeling van de Tussenbalans in de Tweede Kamer. Ik citeer: "Een financieringstekort van 3,25% blijft onverkort doelstelling van het kabinet. Daar mag de Kamer mij aan houden, daar mag zij mij ook op blijven beoordelen."

Met alle waardering voor deze duidelijke en krachtige uitspraak van de minister, merk ik op, dat de fractie van de PvdA hem niet alleen daarop zal beoordelen. Ook de manier, waarop de doelstelling wordt bereikt, de maatregelen dus die worden genomen om het afgesproken niveau van het tekort te realiseren, vragen om een beoordeling. Wij zouden zelfs de vraag onder ogen moeten zien, of zich omstandigheden kunnen voordoen, waarin de hoogte van het financieringstekort met de alternatieven — bezuinigings- en inkomstenverhogende maatregelen — niet in de afweging moeten worden betrokken. Denk aan kortstondige inzinkingen van de economie, waarin bezuinigingen en inkomstenverhogende maatregelen een pro-cyclische werking hebben. De Tussenbalans, waarover ik zo dadelijk nog kom te spreken, heeft, zoals de minister van Economische Zaken veertien dagen geleden in deze Kamer opmerkte, naar haar aard ook al een krimpde werking op korte termijn. Begrijp mij goed, mijnheer de voorzitter, ik zeg dit niet, omdat mijn fractie het belang van de reductie van het financieringstekort niet zou onderkennen, maar ik zou een slecht econoom zijn, als ik de keuze onvoorwaardelijk terzijde zou schuiven. Belangrijker dan de vraag, of ik mijn vak goed heb geleerd, is dat dit ook politiek niet te verdedigen is. Ik herinner er in dit verband aan, dat mijn fractiegenoot de heer Tjeenk

Willink bij de algemene financiële beschouwingen op 20 maart vorig jaar heeft betoogd, dat binden van het beleid aan financiële normen de onderlinge afweging van uitgaven en een evenwichtige besluitvorming in de weg kan staan.

De nakoming van de in het regeerakkoord vastgelegde afspraak is geen eenvoudige opgave. Dat blijkt al uit de in hoofdstuk 4 van de Miljoenennota 1991 opgenomen uitvoerige beschrijving van de veranderingen in het budgettaire beeld van 1990 en uit de problemen waarvoor het budgettaire beleid zich ten aanzien van 1991 zag en ziet geplaatst.

Ik zal de mee- en tegenvallers niet op de voet volgen. Ik volsta met te vermelden dat, om zowel de eveneens in het regeerakkoord vervatte afspraken voor nieuw beleid en beleidsintensivering mogelijk te maken als het financieringstekort in 1991 op het vereiste niveau van 4,75% te brengen, tekortbeperkende maatregelen nodig waren ten bedrage van 7 mld. Voor 3,4 mld. waren dat structurele maatregelen; voor 3,6 mld. waren zij van incidentele aard en ten dele belastend voor een volgend jaar. Bovendien was 1,6 mld. voorwaardelijk. Zou die voorwaarde niet worden vervuld dan zou de voor 1991 gecreëerde situatie weer ongunstiger worden.

De moeizaam verkregen betrekkelijke rust van de begroting 1991 werd al spoedig verstoord door extra problemen die, om op het afgesproken niveau van het financieringstekort te komen, nog tekortbeperkende maatregelen nodig maakten voor een bedrag van 4,7 mld. Was het nakomen van de tekortafpraak voor 1991 al een krachtproef die kort daarop nog meer inspanning vroeg — en dan laat ik het kasprobleem dat voortvloeit uit de afspraak, die het kabinet na zijn onhandige manoeuvre met de VNG en het IPO moest maken, nog buiten beschouwing — reeds in de Miljoenennota werd duidelijk gemaakt dat handhaving van de tekortnorm in de jaren 1992-1994 forse ingrepen zou vereisen. Vandaar de, in de Miljoenennota nog mid-term review geheten, Tussenbalans. Tussenbalans is een vreemde term overigens, want met een balans heeft het stuk niets te maken. Het is eerder een aanpassing van een exploitatie-rekening door minder kosten en meer opbrengsten. Maar goed, het stuk heet nu eenmaal zo. Voordat ik over